כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ גיליון פסח ■ י"ב ניסן ה'תשע"ב ■ 04.04.2012 ■ גליון מס' 167

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

"ואפילו עני שבישראל"
בגמ' פסחים (צט ע"ב) במשנה איתא וז"ל המשנה: ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם...
המשך בעמ' 3

פסח חג המשפחה
פסח על מצוותיו הוא החג של כל המשפחה, שלא כמו סוכות שרק הגברים חייבים במצוות...
המשך בעמ' 5

שו"ת חורף
שאלה: האם הרב יכול לבאר מה מותר ומה אסור לאכול בערב פסח?...
המשך בעמ' 7

סיפור לשבת ותג

"וארבה את זרעו"
סיפור מרעיש סיפר כ"ק אדמו"ר רבנו דוד חי אביחצירא שליט"א...

יסור יסרני י-ה ולמות לא נתנני
סיפר רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל. מעשה באדם למוד סבל...

"דבר של שטות" / לעושה נפלאות לבדו
כידוע, לקח לו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע למשמש אדם פשוט ופתי בשם יהושע...
המשך בעמ' 6

שביבים
- בכל דור ודור...
- הסדר כאורח חיים
- מקור המנהג שלא לאכול שום בפסח
- האם לאשכנזי מותר לבשל אורז לספרדי ביו"ט פסח
- "וישראל במעמדם"
- הסגולה נשארת
- מיכלא דממהימנותא
- חד גדיא צה"לי

המשך בעמ' 8

מושגים בהגדה

הרה"ג ש.ב. גנוט שליט"א ליקט מבחר הסברים, ביאורים פשוטים והבנה בדרכי "הגדה של פסח", מבואותיה וסדריה, כדי שנגיע ללילה הסדר חכמים ונבונים, ואפילו יודעים יותר את התורה

"קדש ורחץ" - סימני הסדר

ליל הסדר נפתח ב"סימני הסדר", **"קדש ורחץ כרפס יחץ"** וכו', אותם תיקן רש"י (לפי הכתוב במחזור ויטרי) או אחד מבעלי "התוספות", רבנו שמואל מפלייזא (ככתוב בסידור "תיקון תפילה"). מדוע תיקנו לאמרם? כדי שלא ישנה אדם בסדר תיקון הפסח (ספר הפרדס הלכות פסח עמוד נ"ה) או מפני שכל דבר שבקדושה צריך "הזמנה" (ויגד משה סימן י"ד, על פי דברי המגן אברהם סימן קצ"ב). מעניין שבסדר סימני הסדר לא הוזכרה מצוות הסיבה (שאינה מצווה בפני עצמה, אלא חלק מקיום מצוות הלילה וצורתה- ספר "סדר הערוך"), מצוות ארבע כוסות (שנתקנה על סדר ההגדה- סדר הערוך), מצוות חרוסת ושני תבשילין (שיתכן שחרוסת אינה מצווה בפני עצמה, אלא חלק ממצוות מרור, ומפני ששני התבשילים נועדו רק לזכר קרבן פסח וחגיגה, ולא אוכלים אותם בליל הסדר- סדר הערוך). לדברי "יסוד ושורש העבודה" צריך להגיד בפה מלא את סימני הסדר, "כי נרמזו בו סודות גדולים ונפלאים מאד".

הא לחמא עניא

הראשונים עומדים על כך שבעוד שכל ההגדה נכתבה בעברית, הרי שאת "הא לחמא עניא" אומרים בשפת הארמית. וביאר הריטב"א שאת המשפטים האלו תיקנו להגיד בשפה המדוברת באותם הימים, שפת הארמית, כדי שכולם יבינו אותם, והוא כותב שאת "הא לחמא עניא" לא סידרו התנאים מסדרי ההגדה, אלא האמוראים, שבאו מאוחר יותר. האברבנאל צועד בדרך דומה, שאת משפט זה סידרו לומר בארמית, בתור הכרזה בבתי הכנסיות, כדי לעודד את הציבור להכנים את העניים לבתים ללילה הסדר, ובכדי שהעניים עצמם יבינו בלשון המדוברת, שכעת מכניסים אותם לבתים, כדי שיחוגו יחדיו את ליל הסדר.

תמיהות ב"מה נשתנה"

"שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים" (מתוך "מה נשתנה"). והקשה הרשב"ץ, את השאלה שכולנו מתקשים בה בכל שנה.: כיצד הבן יכול לשאול על טיבול החזרת, שעדיין לא נטבלה? והוא מתרץ שהבן רואה כבר את החזרת על השולחן "ובלא ספק לא יאכלוהו בלא טיבול"... ועוד תירץ: שאין זו רק שאלה של הילדים, אלא גם של המבוגרים, אשר יודעים כבר את הלכות הפסח וסדריו.

"שבכל הלילות אנו אוכלים בין יושבים ובין מסובין, הלילה הזה כולנו מסובין, (מתוך "מה נשתנה"). בזמן שבית המקדש היה קיים לא שאלו שאלה זו, מפני שבזמנם נהגו להסב בכל ימות השנה, ורק בימינו אנו, שלא נוהגים לאכול בצורה של הסיבה, הדבר מעורר תמיהה ושאלה (הגר"א ז"ל בפירושו להגדה).

ומדוע לא שואלים על ארבע כוסות? מפני שבכל הלילות ניתן לשתות כמה כוסות יין שרוצה (הרשב"ץ).

ידוע חידושו של רבי חיים מבריסק זצ"ל, שזהו אחד החילוקים שבין חובת "סיפור יציאת מצרים" של ליל הסדר לבין "זכירת יציאת מצרים" של כל ימות השנה. שבליל הסדר צריך לספר את סיפור יציאת מצרים דווקא בסגנון ובדרך של שאלה ותשובה, וגם האדם היושב לבדו בשולחן הסדר צריך

לשאול את עצמו ולהשיב לעצמו, ואילו בכל ימות השנה אין צורך בכך.

שהיו מסובין בבני ברק

"שהיו מסובין בבני ברק" (מתוך ההגדה). מה חשוב כל-כך לספר שחכמי ישראל היו מסובין דווקא בבני ברק?

לדעת האברבנאל, אין הכוונה לעיר בני ברק, אלא לכך שהחכמים העלו על שולחנם כלים נאים ומבריקים לעיניים. ואולם, מפרשים רבים (כמובא ב"אוצר מפרשי ההגדה") מקשים על כך ומציינים שבני ברק הוא שם מקום, שהוזכר מספר פעמים בגמרא ובמדרשים. ועל כן ישנם המסבירים שמכיוון וקשה כיצד רבי אלעזר בן עזריה השתתף גם הוא עם החכמים בסיפור יציאת מצרים כל הלילה, והרי לשיטתו זמן הסיפור הוא עד חצות הלילה בלבד, לכן מובא בהגדה שהמקרה התרחש בבני ברק, עירו של רבי עקיבא, שאינו פוסק כך, וצריך לציית לדעתו בעיר שבה הוא המרא דאתרא. ויש שהסבירו בדרך דומה, שקשה כיצד היסב רבי עקיבא בפני רבותיו רבי אליעזר ורבי יהושע? ועל זה רמז בעל ההגדה שהדבר קרה בבני ברק, בה היה רבי עקיבא המרא דאתרא, ולכן יכול הוא להסב.

"כבן שבעים שנה" - בן 18

"אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה" (מתוך ההגדה).

הגמרא במסכת ברכות מספרת שרבי אלעזר בן עזריה היה באותו יום בן... 18, ומינוהו לנשיא ישראל בגיל כה צעיר. וצמחו לו 18 שורות (או 13 שורות - לפי חלק מהראשונים, או 16 שורות - לגירסת ר"י בן יקר והריטב"א) של זקן לבן ויפה, בדרך נס ופלא, כדי שיראה כזקן מופלג הראוי לנשיאות. ולדברי הירושלמי (ברכות ד,א) היה אז בן 16, ולדעת האבודרהם - בן 13.

"ברוך המקום ברוך הוא"

פיסקה זו מהווה פתיחה לדברי ההגדה והדרשות שאחריה, כדרך שאדם הדורש מקדים ופותח "בשם ה' א-ל עולם" (אבודרהם), והוא סוג של פתיחה בהודאה לאלוקים, על שנתן לנו את התורה ודרשותיה, בה נעסוק מיד בהמשך ההגדה (ר"י בר יקר). ומיד אנו ממשיכים בחלוקת ארבעת הבנים וסגנונם, כדי לעורר את האבא להכיר ולעמוד על תכונת נפשו של בנו, להבחין לאיזו קטגוריה הוא משתייך ולהסביר לו לפי דרגתו והבנתו את תשובות ההגדה ופסוקיו (מעשי ה', לרבי אלעזר אשכנזי ז"ל).

מה רוצים מהאפיקומן?

על שאלת הבן החכם אנו עונים: **"אף אתה אמור לו- אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".** ישנם פירושים רבים במפרשים על משפט תשובה זה, והפשטות היא, שאנו צריכים להסביר ולבאר לו את כל הלכות הפסח, מתחילת הלילה ועד סופו, אכילת האפיקומן.

באיזו הבטחה מדובר?

"ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא" (מתוך ההגדה). על איזו הבטחה מדובר?

לדעת רש"י (בפירוש קדמון) אנו מודים לה' על הבטחתו שהבטיח שיעקב ובניו יירדו מצריימה, ואנו משבחים אותו על הרעה כשם שמברכים על הטובה. ולדעת "מעשי ה'" מברכים את ה' על הטובה שצמחה לנו כתוצאה מהירידה למצרים. לדעת הרבה מהראשונים מדובר כאן על ההבטחה שהבטיח האלוקים שבני ישראל ייצאו ממצרים ביד חזקה וברכוש גדול, ולדעת "שיבולי הלקט" אנו מודים על הבטחת הקץ האחרון של הגאולה העתידה, ואנו מתנחמים ומשתעשעים בהבטחה זו, שכשם שהקב"ה קיים לנו את כל הבטחותיו בעניין יציאת מצרים, כך יקיים הוא את הבטחת הגאולה העתידה, עליה הבטיח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (כמובא במדרשים).

מי זה ה"והיא"?

"והיא שעמדה לאבותינו ולנו" (מתוך ההגדה). מי זה/זאת ה"והיא"?

רבים מהראשונים הסבירו ש"והיא" הכוונה להבטחת הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים, שנכלל בתוכה הבטחה שהיהודים יימלטו מכל הגזירות, הגלויות והצרות. לדעת רבינו רבי יעקב מליסא (בפירושו "מעשה ניסים") "והיא שעמדה" מוסב על הכתוב שהקב"ה "חישב את הקץ", כלומר: שאותה מחשבה טובה של הקב"ה שחישב כיצד לקרב את הקץ בגלות מצרים, עושה רושם וממשיכה את השפעתה להצילנו מכל הגלויות והצרות. ולדעת האבודרהם, ה"חוקת הפסח" ועוד מפרשים, "היא" הכוונה לשכינה הקדושה, הנמצאת איתנו תמיד תמיד בגלות הקשה והמרה, כפי שנאמר בתהילים: "עמו אנוכי בצרה".

"צא ולמד מה ביקש לבן הארמי"

"צא ולמד" - מה בדיוק ללמוד?

כתבו הראשונים (רש"י וראב"ן, הריטב"א ורבנו יונה ועוד ועוד) ש"צא ולמד" כיצד הקב"ה קיים את הבטחתו לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, להציל את בניו אחריו. ולדעת ה"מעשה ניסים" "צא ולמד" מוסב על מה שאמר שמתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו וסיבת ירידתנו למצרים היתה בכדי לטהר את האבות מטומאת העבודה זרה של אבותיהם. לכן מוסיף בעל ההגדה שגם מחמת לבן, אבי האמהות, שהשתדל להעביר על דתם ולעקור את כל דרגתם, הוצרכו לרדת למצרים כדי להיטהר מטומאתו הגדולה.

הלל המצרי

בהמשך ההגדה אנו אומרים חלק מההלל. חז"ל קראו לנוסח זה בשם "הלל המצרי", שכן ישנו הלל אחר, הנאמר בעיתות וזמנים אחרים, הנקרא "הלל הגדול". רש"י פירש ש"הלל המצרי" נקרא כך לפי שהוא נאמר בליל הסדר, בו נגאלו ממצרים.

נחלקו התנאים מי אמר לראשונה את "ההלל המצרי". ישנם מהתנאים שסברו שמשה רבנו אמרו בשעה שבני ישראל עלו מן הים, ולאחר מכן קבעו דוד המלך בספר תהילים, ואילו לדעת תנאים אחרים אמרו דוד המלך בתחילה. ובברייתא ישנם דעות נוספות, האם בני ישראל אמרו אותו לראשונה בשעה שעמדו עליהם מלכי כנען, או שברק ודבורה אמרוהו בשעה שניצחו את סיסרא, או שחזקיה המלך אמרו כשניצחו את סנחריב או חנניה, מישאל ועזריה כשיצאו מכבשונו של נבוכדנצר, או מרדכי ואסתר, כשעמד עליהם המן הרשע, ולפי חכמים: נביאים שביניהן תיקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה שבאה וניצלו ממנה.

המשך בס"ד בשנה הבאה, בלי נדר.

חד גדיא

הפיוט "חג גדיא" חובר ע"י מחבר עלום שם ופורסם במגילת קלף בבית מדרשו של רבי אליעזר מגרמייזא, בעל "הרוקח", מגדולי הראשונים. לפי רוב המפרשים מבארים את הפיוט כרמז לגלות עם ישראל הארוכה, החל משעה שנמכר יוסף ועד לסוף שיעבוד מלכויות, שלא יתיאשו הדורות הבאים מן הגאולה. הגדי רומז לישראל שנמשלו לגדי וכל המזיקים הינם אומות העולם הצרים להם ולבסוף עתיד הקב"ה להפרע מאויביהם. לדעת פרשנים אחרים, כמובא ב"אוצר מפרשי ההגדה" (מכון ירושלים התשס"ח), השיר "חג גדיא" נוסד כדי להתל באומות העולם ובאלוהיהם, שהעמים הקדמונים עבדו לכל אלו הנימנים ב"חג גדיא". בעלי החיים, עץ ואבן וכוחות הטבע, ולזה רמז הפייטן וחרז מאחד לשני, להסביר שהקב"ה שולט על כולם. לפרושו של רבי יעקב עמדין אזי "לפי שבליל הסדר זמן חירות גמור וכל איש שורר בביתו כמלך ושר נכבד ושמח ביותר, ופן תאכל ושבעת ורם לבבך. על כן ייסד מחברו לאמרו בלילות אלו ולשבר שמחת וגאות ליבם לירא את השם הגדול והנורא".

"ואפילו עני שבישראל"

/ הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
מח"ס "מרי"ח ניחוח", עפולה

בגמ' פסחים (צט ע"ב) במשנה איתא וז"ל המשנה: ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי, עכ"ל המשנה.

ונשאלתי מידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, דלכאורה מה שכתבה המשנה, "אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב", מילת "שבישראל" מיותרת דהרי פסח הוא לעם ישראל ולא לגוים, וא"כ ברור הוא שאפילו עני לא יאכל עד שיסב, והוא רק לישראל, וצ"ע.

והנה ברש"י ד"ה ואפילו עני שבישראל לא יאכל, פירש, וז"ל: בלילי פסחים עד שיסב כדרך בני חורין זכר לחירות במטה ועל השלחן, עכ"ל.

וכן הוא ברשב"ם בד"ה ואפילו עני שבישראל לא יאכל, וז"ל: בערבי פסחים עד שיסב כדרך בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות, עכ"ל.

והנה עפ"י פירוש רש"י ורשב"ם, עלה ברעיוני לתרץ מהו הטעם שנקטה המשנה, אפילו עני "שבישראל"? דבאה המשנה לומר כי מה שהעני צריך גם הוא להסב, הוא מחמת שביום זה יצאו עם ישראל ממצרים, וקיבלו תוספת מעלה ע"י שיצאו לחירות מארץ מצרים. דעד עכשיו היו עבדים לפרעה במצרים ועכשיו הם בני חורין ועל כן, מחמת שיום זה גרם לעם ישראל למעלה שנהיו לעם ישראל, על כן אפילו עני שבישראל שלכאורה לא ניכר בו מחמת עניותו את המעלה של ישראל (וכמו שכתבו התוס' (שם) ד"ה ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, וז"ל: דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות), אבל מחמת שיום זה גרם לנו להיות לעם ישראל ולהתעלות, לכן אפילו עני שבישראל חייב להסב. ומהאי טעמא נ"ל שהיום גורם לישראל את מעלתם, ומחוייבים אנו לדאוג, שיהיה לעניים יין לד' כוסות לפסח מחמת שלא יהיה נפגם ביום זה מעלתם של עם ישראל, והכול יהיה בשלמות מעלתם של עם ישראל.

שהיו מסובין בבני ברק

בגיליון "פנינים" (גיליון יט') הובא להקשות בשם המהרי"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין (לב ע"ב), בזה הלשון: בני ברק הייתה בחלקו של דן (יהושע יט, מה) ולוד הייתה מהלך יום אחד מירושלים, [כמובא במשנה (מעשר שני, פ"ה, מ"ב), ובחלקו של בנימין (מגילה ד' ע"ב), ועיין רש"י שם. ועתה, איך יתכן הסיפור בהגדת פסח דר"א ור"ע שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה, היינו ליל פסח, הרי מקומו של ר"א בלוד, ורבי אליעזר בעצמו ס"ל (סוכה כז ע"ב): משבח אני את העצלנין שאינן יוצאין מבתיהם ברגל, ושם בסוף הסוגיא סיפרו שר"א שבת בסוכתו של רבי יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי, מקשה הש"ס דאיך הניח דירתו ברגל? ודחיק הש"ס לומר דשבת הואי, ראינו דאי אפשר לומר דרבי אליעזר יניח ביתו ברגל, וקשה א"כ איך הלך בחג המצות לבני ברק וצע"ג, עכ"ל.

ועיין בגיליון הנ"ל שהביא י"א תירוצים נפלאים ליישב את קושית המהרי"ץ חיות, עיי"ש.

ואוסיף גם אני הקטן תירוץ אחד, גרגיר של ממש, איך רבי אליעזר עשה את חג המצות בעיר בני ברק, למרות שהוא היה משבח את העצלנין שאינן יוצאים מביתם ברגל, והוא עצמו היה גר בעיר לוד. עפ"י מה שראיתי בספר "אוסרי לגפן" (ח"ט), להרה"צ יהודה שיינפלד שליט"א, דהביא בספרו ליקוט מספר "מיישרים מגיד" (להרה"צ הנסתר הרב יצחק צבי ברענפלד זצוק"ל וזיע"א, הספר הוא גילוים שהיו לו ממלאך מגיד שהיה לו), ושם מובא (בעמ' רצ"ו טור א-ב, אות רפ"א,) וז"ל: (ה' תשרי תש"ב טבריה, עלה למקום שמראים שנקבר רע"ק במוצאי יו"כ ע"י אליהו ז"ל), ענין מ"ש אחר רע"ק לבני ברק, גם אמרו שהיה מבני בניו של סיסרא, הנכון הוא כמ"ש בקרא (עזרא ב') גבי הנתינים... בני ברקו"ס בני סיסרא גו' רמז על רע"ק שהיה בבני בר"ק, ומיוצאי חלציו של סיסרא, והיינו מן הנתינים שעבדו בבית המקדש ונתגיירו בימי יהושע.

בני בר"ק גימטריא השט"ן, כי רק שס"ד ימים יש לו כח להשטין, משא"כ ביו"כ, כי אז כוחו של רע"ק שמסר נפשו ואמר כל ימיו (שרוצה לקיים ובכל נפשך) והוא העומד כנגד השטן (נמצא דבני ברק רמז ליו"כ שבו אין לו כח) ולכן מזכירין את רע"ק בליל יו"כ. וכו' עכ"ל. (ועיי"ש עוד גילוים שגילה לו על רבי עקיבא).

ולפי הנ"ל שבנ"י בר"ק עולה בגימטריא השט"ן, (ונחשבת העיר בני ברק כיום כיפור, שאין כח לשטן כח להשטין). מובן מה הטעם שעשה רבי אליעזר את ליל הפסח אצל רבי עקיבא בעיר בנ"י בר"ק, למרות שהיה משבח את העצלנין שאינן יוצאים מבתיהם ברגל, דרצה להיות בחג הקדוש הזה במקום שאין כח שליטה לשטן, דע"י כך יוכל לקבל את השפע המתעורר באותו יום ביתר שאת ויתר עוז, ולולי דמסתפינא, הייתי אומר, שהיה רבי אליעזר בא להיות בחג באופן קבוע אצל רבי עקיבא, ומה שכתוב בהגדה מעשה ברבי אליעזר וכו', שמשמע שהיה פעם אחת ולא פעמים רבות, יש לומר שהיה דווקא מעשה זה של קיבוץ ה' חכמים אלו ותלמידיהם, פעם אחת, אבל רבי אליעזר היה בא להיות אצל רבי עקיבא בכל שנה בבני ברק. (וצ"ע), ע"כ.

ועוד יש לומר בזה בס"ד, שאותם חכמי ישראל, רצו לפעול פעולות נפלאות בעבור עם ישראל בליל פסח, ולכן היה מקום קיבוצם בעיר בני ברק, דעולה בגימטריא השט"ן ואין לשטן כח להשטין שם, וא"כ יוכלו לפעול טובות בעבור עם ישראל באופן יותר נפלא, ועל כן למרות שהיה רבי אליעזר משבח את העצלנין שלא יוצאים מביתם ברגל, חרג ממנהגו עבור טובתו של עם ישראל, כנלענ"ד.

מנהג חטיפת האפיקומן על ידי הקטנים

עי"ש בגיליון היקר "פנינים" (גיליון ל"א) היו"ל ע"י ידידי הרה"ג מרדכי חיים שליט"א (ירושלים), שכתב בס"ד י"ז טעמים למנהג חטיפת האפיקומן על ידי הקטנים. ואכתוב ממנו רק גרגר אחד המובא באות א' (שם), וז"ל: איתא בפסחים (קט ע"א): תניא, רבי אליעזר אומר: חוטפין מצות בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא ישנו. ומצינו כמה וכמה פירושים בראשונים על הנאמר "חוטפין מצות", עיין רש"י, רשב"ם, רבינו יהונתן מלוניל, השגת הראב"ד (הלכות חמץ ומצה פ"ז ה"ג), הגהות מיימוניות (שם), מרדכי, מאירי, ריטב"א בפירושו להגדה של פסח, כל בו (סימן נא), רבנו ירוחם (נתיב ה' ח"ד דף מ"ג ט"א), מאמר חמץ לרשב"ץ (אות קכ). מה שפירשו בזה, אך לא מצינו באף אחד רמז למנהג גניבת האפיקומן.

אולם בחק יעקב (סימן תע"ב סק"ב) מצא רמז למנהג זה מדברי הרמב"ם (פ"ז מהלכות חמץ ומצה ה"ג) שכתב: חוטפין מצה זה מיד זה כדי שיראו התינוקות וישאלו, ע"כ. וכתב, דאפשר שמזה נתפשט המנהג שמניחין לתינוקות במדינות אלו לחטוף האפיקומן, שע"י זה לא ישנו ויתעוררו לשאול, ע"ש. וע"ע בספר נוהג כצאן יוסף (ליל ראשון של פסח ס"ק ד) שכתב דאין לבטל מנהג זה כי מתוך כך הנערים ינערו משנתם ויספרו ביציאת מצרים וכו', ע"ש. עכ"ל. (ועי"ש גיליון "פנינים" הנ"ל אות י"ח, י"ט, כ',שהביא את המסתייגים ממנהג זה עי"ש).

ובס"ד גם לי הקטן התחדשו בס"ד, כמה טעמים במנהג זה של גניבת האפיקומן וזה החלי בעזר צורי וגואלי:

ב"מגיד מישרים" (הוצאת הרב יחיאל בר לב שליט"א (פתח תקוה) תש"ן), למרן רבי יוסף קארו זצוק"ל וזיע"א, פרשת צו, גילה לו המלאך הדובר בו, בענין הג' מצות ששמים בקערה של פסח, וז"ל: הא תלת מצות רמיזי לתלת עילאי (כתר, חכמה, בינה) דאחידא מנייהו תלת אבהן (חסד, גבורה, תפארת). ואמצעיתא (והמצה האמצעית) רמיז לכתר. ופלגינן לה (וחולקין אותה) ומצניעינן פלגא (ומצניעים חצי) למירמז דכתר לית ביה תפיסה אלא במקצת. וכן נמי למירמז דתפארת יניק מתרין סטרין. ומצניעינן ליה (ומצניעים אותו) לסלקא ליה (להעלות אותו) לכתר דאיהו גנוז ומכוסה. ומצה עילאה רמיזא היא לחסד דאיהי אחיד (שהוא מאוחד) בחכמה. ומצה תתאה רמיזא בגבורה דאחידא בבינה, עכ"ל.

הרי לנו מדברי ה"מגיד מישרים" דג' מצות רומזות לג' ספירות עליונות כתר חכמה בינה, שמאוחדים בהם ג' אבהן הם ספירות חסד גבורה תפארת. והנה מצה אמצעית שחולקים אותה לב' חצים היא רומזת לספירת כתר, והטעם שמצניעים אותה, לרמז דכתר לית ביה תפיסה אלא במקצת. ואותו החלק המוצנע הוא האפיקומן.

ועפי"ז יש לומר בס"ד טעם ש"גונבים" את האפיקומן, לומר דאנו רוצים גם את החלק שאין לנו השגה בו, גם זה אנו רוצים מה' יתברך שיתן לנו חלק בו, וזה מה שמרמזים על ידי גניבת האפיקומן.

והנה הובא ב"מגיד מישרים", שג' מצות הם כנגד תלת אבהן אברהם יצחק יעקב (שהם מאוחדים בספירות חסד, גבורה, תפארת), ויצחק הוא כנגד המצה האמצעית, וידוע דאברהם אחוז בחסד, יצחק אחוז בגבורה, ויעקב בתפארת, והנה יוצא שיצחק אבינו ע"ה הוא כנגד מצה האמצעית, וגבורה מרמז על הדינים, והרמז עפי"ז בגניבת המצה שגם אם יש דינים אנו גונבים אותם כי אין אנו רוצים דינים, ואם רוצים חזרה את החצי הזה של המצה, רוצים אנו הבטחה לישועה, וזהו הרחמים. כנלע"ד.

ידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (מח"ס "גם אני אודך", בני ברק), הוסיף לי טעם למה שוברים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק אבינו ע"ה, לב' חציים, שיצחק הוא כנגד הגבורות ובזה אנו מרמזים דאנו רוצים לשבור את הגבורות. לכן דווקא המצה של יצחק אבינו ע"ה אנו שוברים. ועוד הוסיף לי טעם ששמע בשם הרה"ג אשר וויס שליט"א (מחבר הספרים היקרים "מנחת אשר", ירושלים), שיצחק אבינו ע"ה, הוא נגד המצה האמצעית שאותה חוצים לב' חציים, וצריך להבין מה הטעם שדווקא את המצה שהיא כנגד יצחק חוצים לב' חציים, ואמר עפ"י הגמרא שבת (פ"ט ע"ב) ועין שם כל הקטע.

והנה יצחק אבינו ע"ה עשה להקב"ה חשבון כל מה שנשאר נטו משנותיהם של עם ישראל, ולאחר כל החשבון שעשה אמר: אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ועל כן דווקא את המצה של יצחק אבינו חוצים לב' חציים לרמז לזה שמוכן יצחק אבינו ע"ה, לסבול חצי הוא (עוונותיהם של ישראל) וחצי הקב"ה. ודפח"ח.

ועוד יש להוסיף על זה בס"ד דהנה על כן יצחק אבינו עליו השלום זכה שהמצה שלו רומזת לספירת כתר, מטעם שהיה מוכן לסבול את עוונותיהם של ישראל, ובלבד שיהיה להם טובה, ולא ימחו ח"ו מן העולם.

(ועיין עוד הסברים מדברי הנ"ל בקובץ הנפלא "המאור" היוצא לאור בניו-יורק)

פסח חג המשפחה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פסח על מצוותיו הוא החג של כל המשפחה, שלא כמו סוכות שרק הגברים חייבים במצוות של חג הסוכות, הרי מצות הפסח היא "איש שה **לבית אבות** שה לבית", וכשמשה מוסר לישראל את המצווה הזו הוא אומר להם: "משכו וקחו לכם צאן **למשפחותיכם** ושחטו הפסח". ולא רק קרבן פסח היא מצווה משפחתית אלא גם "ליל הסדר" שאנו עושים זכר לקרבן פסח, גם במצווה הזו משתתפת המשפחה כולה, הגברים הנשים והילדים, ולא עוד אלא שעיקר הסדר הוא סביב הבנים, "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה". מדוע המשפחה בכלל והבנים בפרט הם במרכז חג הגאולה ממצרים? כבר בפתיחת ספר שמות התורה מציינת את המשפחה ככתוב: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, **איש וביתו** באו". ולא רק התורה אלא גם פרעה בחושו העיור הבין שהמשפחה ודור העתיד הם סוד ההישרדות של עם ישראל, ועל כן הוא מפנה את גזירותיו בעיקר לפגוע בדור העתיד, תחילה הוא מנסה לעשות זאת בעזרת המיילדות, וכשהוא רואה שאינן משתפות עמו פעולה להמית את הנולדים על האבנים, הוא מצוה לכל עמו: "כל בן הילוד היאורה תשליכוהו", הנסיון של פרעה לפגוע בעם ישראל אינו בעיקר על ידי האוכלוסיה הבוגרת שאמנם הוטל עליהם עבודת פרך אך לא השמדתם. מה שאין כן את הבנים ציוה פרעה להמית. גם המכות שהביא הקב"ה על פרעה ומצרים היו מכוונות לדור העתיד כמו שאמר הקב"ה למשה: "למען תספר באזני **בנך ובן בנך** את אשר התעללתי במצרים". גם המשא ומתן שהתנהל בין פרעה למשה עומדים הבנים במרכז, וכשפרעה שואל את משה: "מי ומי הולכים?" משיב לו משה: "בנערינו ובזקנינו נלך, **בבנינו ובבנותינו**" ופרעה דוחה את ההצעה הזו ואומר: "יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם, לכו נא הגברים ועבדו את ה'", ורק לאחר מכת החושך מתרצה סוף סוף פרעה ואומר למשה: "לכו עבדו את ה'... גם **טפכם** ילך עמכם".

מקומם של הבנים בגאולה היה לא רק במצרים קודם צאתם מעבדות לחירות, אלא גם לאחר בואם לארץ ישראל גם שם מעמידה התורה את הבנים במרכז בשורת הגאולה. ככתוב בתורה: "כי תבואו אל הארץ... והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם". ו"בניכם" שנאמרו כאן הם "הבן הרשע" כמו שמפרש רש"י: "בפרשה הראשונה נאמר 'והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם', **בבן רשע** הכתוב מדבר שהוציא עצמו מן הכלל". והנה לשמע הבשורה הזאת כתוב בתורה: "ויקד העם וישתחוו". ופירש רש"י: "ויקד העם. על בשורת הגאולה וביאת הארץ **ובשורת הבנים** שיהיו להם". שלוש בשורות נתבשרו כאן ישראל ועל כולן הם שמחו והודו בהשתחוויה לבורא עולם, אפשר להבין שהעם שמח על בשורת הגאולה, שהרי לא דבר פשוט הוא לצאת ממצרים, באשר ארץ מצרים היתה בעת ההיא בית סוהר גדול, כמו שמובא במדרש (שכל טוב שמות יח): "אשר הציל את העם מתחת יד מצרים. מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר 'אשר הציל אתכם מיד מצרים'? אלא אמר מתחלה לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, ועכשיו הוציא את העם כולו יחד מתחת יד מצרים ולא היו יכולין למחות בידם", כמו כן אפשר להבין שהיתה שמחה על בשורת ביאת הארץ באשר בארץ ישראל היו ערים בצורות ועם חזק, ועל כן שמחים על שתי הבשורות שאינן מובנות מאליהן. אך יש לשאול מהי הבשורה בהולדת הבנים, לאיזה עם אין בנים? ובמיוחד בדור שהיה רגיל ללדת ששה בכרס אחד, ובמיוחד השמחה לכאורה אינה במקומה כשהבנים שנתבשרו עליהם כאן הם **"בן רשע"**, מהי הבשורה בבן הרשע? ואכן הבן הרשע הוא שהביא לשמחה - וכל כך למה? כי בשורת הבנים נאמרה לעם ישראל מיד לאחר מכת החושך שבה נהרגו רבים מישראל על שהיו רשעים, וממיתתם של אלו הבין העם שישראל שחטא מפסיק להיות יהודי, והם חששו מה יהיה על בניהם אם חלילה יהיו רשעים. אך לאחר ששמעו מפי הגבורה שגם לבן למרות שהוא הרשע ממשיכה התורה לקרוא להם "בנים" ככתוב: "כי יאמרו אליכם בניכם", מכאן הבין העם **שישראל אף על פי שחטא ישראל הוא**, והיתה זאת להם בשורה גדולה, וגם על הבשורה הזאת "ויקד העם וישתחוו".

והנה התורה ברשימת ארבעת הבנים מזכירה ראשונה את **הרשע**, אחריו את ה**"שאינו יודע לשאול"**, אח"כ את **"התם"** ורק לבסוף את הבן **החכם**. ואולי בסדר הזה רומזת לנו התורה את סדר העדיפויות שלנו בטיפול במגוון הבנים שלנו. בעדיפות הראשונה יש לטפל דווקא בבנים שהתרחקו, (כמו שנהג יצחק עם עשו), למשכם בחבלי אהבה, עדיפות שניה להם הם הילדים עם מוגבלויות (שאינו יודע לשאול), לאחריהם טעוני הטיפוח (התם), ולבסוף המחוננים (החכם) שבלאו הכי יסתדרו בעצמם. המשפחה היא מרכזו של העם והבנים הם מרכז המשפחה, עם נדע בסדר הזה לבנות את עמנו נזכה לגאולה שלימה.

סיפור לשבת וחג

"וארבה את זרעו"

סיפור מרעיש סיפר כ"ק אדמו"ר רבנו דוד חי אביחצירא שליט"א:

בישיבת פורת יוסף למד בשקידה בחור מבוגר, מבוגר מאד. בילדותו חלה, והרופאים קבעו שלא יוכל להביא ילדים לעולם. כל חבריו הקימו בתים שהתמלאו בצהלות ילדים, ובישיבה, דור הולך ודור בא, והוא לעולם עומד. חשכו עיניו ודווה ליבו, וראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל חשש שייפול לדיכאון. יעץ לו לנסוע אל רבנו מאיר אביחצירא זצ"ל לאשדוד, להתחזק ולהתאושש, לשמוע דברי חיזוק וקבלת גזרת שמים באהבה.

נסע ועלה לבית רבנו. נראה מבוגר - כפי שאכן היה, כאברך לכל דבר. אך נכנס וכבר התברך: "אל תדאג בקרוב תמצא את זיווגך ההגון ותזכה לראות דורות ישרים!"

"אמן", ענה נרגש. אושר הציף את ליבו. בשמחה עלה לבית ראש הישיבה, והודה נרגשות על ששלחו לאשדוד.

שמע ראש הישיבה ונסע למחרת לאשדוד. בא לפני רבנו מאיר אביחצירא זצ"ל ואמר: "אמש הבטיח הרב לבחור מישיבתנו, שיינשא ויזכה לצאצאים. נטע בליבו תקוות שווא, כי אינו מסוגל להביא ילדים לעולם. זו הסיבה שעודו בחור".

"יהיו לו ילדים!" פסק רבנו נחרצות.

שמע ראש הישיבה, חזר לירושלים וקרא לבחור. הורהו להתחיל לעסוק בשידוכין.

סוף דבר: משפחתו מונה כיום עשרה ילדים, כן ירבו, ובביתו תיק רפואי הקובע שאינו מסוגל להיות אב!

(אביר יעקב / מעשי למלך, הגדה של פסח)

יסור יסרני י-ה ולמות לא נתנני

/ מתוך פרקי ההלל

סיפר רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל. מעשה באדם למוד סבל, אשר יסורים, מכאובים שונים ומחלות פקדו אותו ואת אנשי ביתו, פרנסתו לא היתה מצויה לו בריווח, ועוד קשיים שונים ליווהו בימי חייו. יום אחד החליט כי ילך אל הצדיק רבי שלום שרעבי זצ"ל להתברך מפיו ולהתייעץ עמו על מצבו. כאשר הגיע לבית הרב נתבקש ע"י הרבנית להמתין עד שהרב יתפנה אליו. התיישב האיש באחת הכסאות שניצבו בחדר, וכיון שעייף היה מטורח הדרך שקע בשינה עמוקה. ובחלומו הוא רואה את עצמו מגיע לשמים והנה לפניו דרך שוממה, ודממה שוררת במקום. אט אט החל צועד במעלה הדרך, לפתע שמע מאחוריו קול רעש גדול הולך וקרב אליו. לפתע עוקפת אותו מרכבה גדולה מלאה מלאכים לבנים, חלקם גדולים ועצומים וחלקם קטנים וצנומים. כאשר תמה שיירת המלאכים הלבנים, החלה לעבור על פניו שיירה ענקית של מרכבות נושאות מלאכים שחורים מטילי אימה. הדבר עורר את סקרנותו, הוא החיש את צעדיו, עד אשר הגיע לכיכר רחבת ידיים, ושם מצא את כל המרכבות חונות. המלאכים שירדו מהן פנו לעבר מרכז הכיכר ששם עמדו מאזנים ענקיות, והחלו לעלות עליהן.

האיש לא הבין מה מתרחש לנגד עיניו, מה פשר המחזה, עד שהוסבר לו, כי כאן הוא בית דין של מעלה, וכעת דנים דינו של אדם, המלאכים העולים על המאזנים נוצרו מהמצוות ומהעבירות שעשה האדם בימי חייו. כאשר עושה האדם את המצווה בשלמותה נברא מלאך גדול וכבד משקל, אך כאשר אין המצוה נעשית בשלימות נברא מלאך פגום, חסר איברים דק וצנום, והוא הדין לגבי המלאכים הנוצרים ממעשי העבירות, אלה שנבראו מעבירות שנעשו בכוונה תחילה או מתוך הנאה, נבראו כאן גדולים וכבדים. לעומתם, המלאכים שנבראו ממעשי עבירה שהיו בשוגג או באונס, הם צנומים וקטנים.

לאחר ששמע את דברי ההסבר פנה לעבר המרכבות, ואכן ראה שעל אחת מהן ישנו שלט שעליו כתוב שם של מצווה או של עבירה, על המרכבות שבהן היו מלאכים הלבנים היה כתוב: תלמוד תורה, תפילה, כיבוד אם ואם, גמ"ח, שמירת שבת ועוד. על המרכבות של המלאכים השחורים, היו שלטים שנשאו שמות עבירות, ביטול תורה, לשון הרע, חילול שבת, גזל... ובנתיים המאזניים הולכות ומתמלאות במלאכים לבנים מצד אחד, ושחורים מצד שני.

בעוד הם מטפסים ועולים על המאזניים, התעניין האיש לדעת מי הוא האיש הנידון במשפט זה? והשיבו לו, כי הוא עצמו נידון במשפט. בעודו נדהם ונחרד, רואה הוא כי כמעט כל המלאכים כבר ניצבים על המאזנים, וההכרעה נוטה לצד המלאכים השחורים, ידוע ידע כי אם זו תהיה התוצאה הסופית - הרי דינו כדין הרשעים,

המשך בעמוד הבא...

ועל כן החל רועד כולו מפחד הדין, והנה הכרוז מכריז ושואל, האם נשארו עוד מלאכים? והתשובה היא "לא"!

ושוב שואל הכרוז, אולי סבל היהודי יסורים בימי בחייו, ואם כן אפשר לצרפם לצד הזכויות, מיד מופיעה מרכבה ענקית של מלאכים שנבראו מהיסורים שסבל, וכנגד כל מלאך של יסורים הורידו מהמאזנים כמה מלאכים שחורים, שכן יסורים ממרקים את האדם מעוונותיו, ואז רווח לו מעט, כאשר ראה שמשקלם של השחורים הולך ופוחת וכפות המאזנים כמעט השתוו זו לזו. כאשר תמו גם מלאכי היסורים, ראה שהכף עדיין נוטה במשהו לצד העבירות, ומזה הבין שמצבו בכי רע, דעוד מעט יוכרז פסק הדין, והכף נוטה לרעתו, בצר לו נפלטה לפתע מפיו זעקה גדולה "הבו לי עוד קצת יסורים"!!!

מקול הצעקה התעורר האיש מחלומו, ובבית הרב נבהלו מהזעקה וחשו לעברו ושאלוהו מה ארע? רק עכשיו הבין שהכל היה חלום, קם ממקומו ופנה לעבר הדלת, הרבנית קראה אחריו, רצית לדבר עם הרב? והשיב כבר אין צורך, קבלתי את התשובה המתאימה מהשמים.

(הרב חנניה צ'ולק / עזר מציון)

"דבר של שטות" / לעושה נפלאות לבדו

{מתוך סיפורים שסיפר כ"ק מרן רבי שלמה הלברשטאם, האדמו"ר מבאבוב זצ"ל אחר הסדר ליל ב' שנת תשמ"ב לפ"ק, וראו אור בהגדה של פסח "בית צדיקים"}

כידוע, לקח לו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע למשמש אדם פשוט ופתי בשם יהושע, למען לא יביט אחריו ולא יראה בעבודתו ובמדרגותיו.

אחרי הסתלקות הרב הקדוש, ביקשו חסידים מאותו יהושע, שיספר להם עניינים אשר ראה אצל הרב הקדוש, והשיב שאינו זוכר מאומה. הפצירו בו מאוד לספר איזו עובדא כלשהי, עד שאמר שהוא נזכר באיזה עניין של שטות (נארישקייט).

וסיפר, שפעם אחת בעיצומם של ימי החורף, באישון לילה, כאשר השלג כיסה את הארץ והיה קר מאד בחוצות, ביקש ממנו הרה"ק מראפשיץ, שילך עימו לבית המקווה, כי רצה לטבול שם. וילך עימו, והיה נושא בידו נר דלוק. אך בהיותם שם, וכבר היה הרה"ק בתוך המים הקרים, נפל הנר מידו וכבה. חיפש על הארץ במחשכים והגביה "צאמפאל" (נטיף קרח היורד מן הגג), משום שחשב שזה הנר. שאל אותו הרה"ק: יהושע, מדוע אינך חוזר ומדליק את הנר שכבה, וכאשר ענה שאיבד את הנר ואינו יכול למצאו בחושך, אמר לו הרה"ק: ומה יש לך בידך? והשיב יהושע: "צאמפאל".

אמר לו הרה"ק: אם כן, הדליקנו!

והמשיך יהושע בסיפורו ואמר: השמעתם מה שהורה לי, הוא ציווה לי לקחת חתיכת קרח ולהדליק אותה, היש שטות שכזו? ואני הנער שמעתי בקולו והדלקתיו, והנה היה דולק ומאיר יפה כאור נר בהיר. את זאת אני זוכר כי דבר של שטות בדרך כלל זכור אצל האדם ("א נארישקייט געדענקט זיך").

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל אליקים וינוגרד מירושלים: האם הרב יכול לבאר מה מותר ומה אסור לאכול בערב פסח? "מרוב השעות השונות והפרסומים השונים יצאתי מבולבל לגמרי".

תשובה:

אכילת מצה: אסרו חכמים לאכול מצות בערב פסח כדי שיהא היכר לאכילתה בערב[א], זמן האיסור הוא מעלות השחר (לפי זמן רעננה לשנה זו תשע"ב - 04:51) אמנם רבים נוהגים שלא לאכול מצות כבר מר"ח ניסן ויש שנהגו שלא לאכלם אף קודם לכן[ב].

לחמניות הנאפות מקמח מצה גם הם אסורות באכילה בערב פסח, לדעת חלק מהפוסקים, וכמו כן עוגות מקמח מצה[ג].

מצות שאי אפשר לצאת בהם ידי חובה בליל הסדר כגון מצה עשירה, מצה מבושלת, מותרות הן באכילה בערב פסח[ד]. ובאשר למצות רגילות שאינן 'מצות שמורה' דנו בזה הפוסקים והסכימו שלאדם הפרטי אין מקום להקל בזה[ה].

מאכל הנקרא 'קניידלעך' (כופתאות) מותרות באכילה בערב הפסח[ו] (ועיין לקמן באשר לשעה העשירית ואילך).

אכילת חמץ: כבר מתחילת השעה החמישית של היום אסור לאכול חמץ וכל דבר שיש בו תערובת חמץ או חשש חמץ, ובכלל זה גם מצה עשירה לדעת האשכנזים (סוף זמן אכילת חמץ לזמן רעננה תשע"ב: 10:06).

אכילת דברים המשביעים: משעה עשירית (לזמן רעננה תשע"ב - 315:5) אין לאדם לאכול מאכלים משביעים כדי שיכנס לפסח

כשהוא תאב ויוכל את המצה לתאבון. ולכן לא ישתה יין, ולא יוכל את המאכלים המוזכרים לעיל שמעורב בהם קמח מצה (אפילו שאינם בכלל איסור אכילת מצה בערב פסח) וכמו כן מצה עשירה אסורה באכילה משעה זו אף לספרדים הנוהגים לאכול מצה עשירה בפסח[1].

מאכלים אחרים כגון ירקות ופירות בשר ודגים מותרים באכילה, אך לא ימלא כריסו מהם.

בשולי הגיליון: מצוי בחנויות 'עוגיות יין' המשווקות ע"י חברות 'פפושדו' ו'גטניו' והנה מבלי לכנס למחלוקת הפוסקים הספרדים בימינו לגבי כשרותם לפסח, מכל מקום כולם מודים שעוגיות אלו הן בכלל 'מצה עשירה' שלמנהג האשכנזים אסורה באכילה בפסח מלבד חולה או זקן. על האריזה של העוגיות אכן מצוין שאלו עוגיות יין ומצה עשירה, אך לא מצוין עליהם שהן אינן כשרות לפסח לפי מנהג האשכנזים, ומשום כך רבים האשכנזים שקונים זאת מחמת חוסר ידיעה ונכשלים בדבר.

א - שו"ע סימן תע"א סעיף ב' ברמ"א וכן הוא ברמב"ם פ"ו מהלכות חמץ ומצה.
ב - מ"ב שם ס"ק י"ב.
ג - עיין פס"ת סימן תע"א אות ג'.
ד - מ"ב שם ס"ק כ'.
ה - עיין מ"מ פס"ת סימן תמ"ד אות ג', ולעניין מצות חמץ עיין במקראי קודש פסח ח"ב סימן כ"ה.
ו - מ"ב סימן תע"א ס"ק כ'.
ז - שו"ע סימן תע"א ומ"ב שם.

שביבים / שאול שיף

בכל דור ודור...

בי"א ניסן ה'תשי"ח אמר כ"ק הרבי מלובביץ':

בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (תניא פרק מ"ז).

הציווי והדרישה הם לכל דור ודור הן בימים שמלכות בית דוד הייתה קיימת מדורות ובית המקדש היה קיים, והן בימי האפילה של דור השמד רח"ל.

ואל כל יהודי ויהודי בכל יום ויום אף כי אתמול עברה עליו "יציאת מצרים" חייב הוא לקיים "יציאת מצרים" היום מחדש ומחר שוב.

כי תוכן יציאת מצרים הוא ההשתחררות ממיצרים וגבולות העומדים לשטן בדרכו ואינם מניחים לו להיות מה שהוא צריך להיות ולעשות מה שהוא חייב לעשות.

לכן לא די ביציאת מצרים מאתמול למעמדו ומצבו היום ו"יציאת מצרים" היום לא די לה למחר.

הסדר כאורח חיים

סיפר הרה"ג ש.ב. גנוט שליט"א:

אחד מגדולי מעתיקי השמועה, מגדולי ראשי הישיבות בדור שעבר, התגרש מרעייתו לאחר מספר שנות נישואין. בערוב ימיו, לאחר שנשא אישה בשנית והתאלמן, שבה אליו אשתו הראשונה ונישאה לו שוב. האישה, בת גדולים לכשעצמה, סיפרה לתלמיד חכם מופלג, מדוע היא שבה אל בעלה, ומה השתנה מבחינתה מאז הגרושין. שמעתי את הסיפור מאותו תלמיד חכם בעצמו, מכלי ראשון, ואני מספר לכם אותו לראשונה:

וכך אמרה לו אשת ראש הישיבה: "בעלי היה אדם מסודר בצורה מוגזמת. הסדר הזה היה לי לרועץ, כי מבחינתו הכול היה צריך להיות מסודר, כל הזמן. כל תזוזה בבית, כל כלי שלא עמד במקומו וכל בלגן היה מצער אותו מאד, ואני כבר לא הייתי מסוגלת לחיות עם אדם כל כך מסודר. ואז חלפו השנים ובעלי לשעבר נודע כאחד מגדולי-גדולי מרביצי התורה. אלפי בחורי ישיבות דיברו בהתפעמות על הסדר המופתי שבשיעוריו, על הבהירות האדירה שנבעה מהסדר שלו ועל כך שכל התורה מסודרת לו בראש, כמו במוח של מחשב. הסדר, כך התברר לי לימים, אחרי ש"נפל לי האסימון", היה מהותו וכל כולו. זה היה סוד הצלחתו וככה הוא למד בעצמו, לימד וכתב את חידושיו. אני חשבתי לתומי שהוא דורש רק ממני להיות מסודרת, אך אז הובהר לי אל נכון, שהסדר השיטתי היה משנת חייו וסוד קסמו והצלחתו. ואם כך, אמרתי לעצמי, אני רוצה לשוב אליו, להיות שותפה לגדול מרביצי התורה, המסדר את משנתו בסדר מופתי והמנחיל, בסדר נאות ובשיטתיות מבריקה, את התורה לעם ישראל".

שנזכה להגיע לליל ה"סדר" מסודרים בארונותינו, בחדרינו ובחדרי לבבינו.

מקור המנהג שלא לאכול שום בפסח

קראתי ב"תפארת ישראל" אנטוורפן שתי התשובות דלהלן:

א) בעניין אכילת שום בפסח ששמע וכו' שיש נמנעים מלאכלו, ורצונו לדעת אם יש ממש בדבר, הנה כן מבואר בפרי מגדים (סי' תס"ד א"א סק"א) שכ', יש נוהגין שלא לאכול שום בפסח ואיני יודע טעם למה, ומ"מ עתה אין להקל בפני עם הארץ, ובצנעא לת"ח אין להחמיר ע"כ. ועיי' שדה חמד (אסיפ"ד מערכת חמץ ומצה סי' ו' אות ט' ד"ה ובמה) מכמה מחברים בזה.

ב) ואני בעניי אמרתי מאז להעיר בזה ממש"כ הבית יוסף (סוסי' ת"ס): אסור ליתן ביצים שלמים בפת ותאפה עמהם, שהרי יוצא מהם ליחה ומעכבת האפיה, ואפי' אם הביצה מבושלת, קרוב הדבר לאסור לפי שמעכב אפייתו, י"א שה"ה שאסור ללוש העיסה עם זרעים כגון "שומים" וכיוצא בו מהאי טעמא עכ"ל. הרי דדוקא ללוש עיסה עם שומים אסור ומטעם שהוא מעכב אפיית העיסה אבל בלא"ה מותר לאכול השומין. וגם אם נאמר דלא מיירא משומים רק מזרע שומים. מ"מ אם זרע שומים מותר אין מקום לאסור שומים, אם לא כשהם חתוכים בסכין שלהם, עיי' שו"ע (יו"ד סי' צ"ו סעי' ב'), וממילא כשרואה שהם אינם חתוכים אין חשש, דאל"כ נחמיר גם בצנון, בצלים ובכל דברים חריפים, ק"ו דאין מקום להחמיר בזה.

ג) ובמקומנו נוהגים בהרבה בתים היתר בדבר ובקצת בתים נוהגין בו איסור, וכבר נשאלתי על זה מכמה בע"ב ודרכי להורות, כאשר שואלני זה שנוהג בו איסור אם יש באמת איסור בדבר, כי ראה

שגם בבתים של חרדים נוהגים לאוכלו, אז אני מורה לו שלא ישנה מנהגו וינהג בו איסור כעד עתה. ואם זה שנוהג בו היתר שואלני, שנודע לו כי בבית פלוני ופלוני החרדי' על דבר ה' נמנעים מלאכלו אם יש ממש בדבר וראוי למנוע מאכילתו, אני מורה לו שיכול להחזיק במנהגו ולאוכלו.

(הג"ר בצלאל שטערן אבד"ק וויען זצ"ל, שו"ת בצל החכמה, ח"ד, סי' קי"ג)

האם לאשכנזי מותר לבשל אורז לספרדי ביו"ט פסח

אגב אעיר על האמור בס' בן איש חי שנ"א פר' צו סעי' מ"א, דמי שאינו אוכל אורז בפסח אסור לבשל אורז ביו"ט גם עבור מי שנוהג בו היתר, וכן מי שאכל ביו"ט בשר תוך שש שעות הסמוכין למוצאי יו"ט אסור לו לבשל מאכלי חלב עבור אחר כיון שזה אסור למבשל עצמו, ומסתבר דטעמו הוא משום דדמי למ"ש הרמ"א בסי' תקכ"ז סעיף כ' דמי שמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים אפי' לצורך בו ביום.

אולם לענ"ד הוא תמוה חדא שעל עיקר דינו של הרמ"א רבו החולקים עיי"ש במשנה ברורה, אך אפי' לדעת הרמ"א נראה דדוקא אם הוא בתענית ואין אני קורא בו "אך אשר יאכל לכל נפש" רק אז מחמירים עליו שלא יבשל גם לאחרים, מה שאין כן במי שמותר לבשל עבור עצמו מאכלי בשר, למה לא יוכל לבשל לאחרים גם מאכלי חלב, וכי ההיתר לבשל לאחרים הוא משום "הואיל" וחזי לדידי' חזי נמי לאחריני וצ"ע.

(הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שו"ת מנחת שלמה ח"א, ס"י, ד"ה ב' אולם)

"וישראל במעמדם"

בעת שהלך כ"ק מרן אדמו"ר הקדושת ציון מבאבוב זצ"ל לאפות מצות בימים הסמוכים לפסח עבור משפחתו ועבור הקהל, הורה שיימצאו שמה רק המסייעים בלישה ועריכה וכיו"ב, אבל לא יכנסו בחורים לעמוד מן הצד בראייה בעלמא, פן יפריעו את העוברים ושבים עם המצות בידם וכדומה. אבל, באפיית המצות בערב פסח התיר אף לעמוד מסביב, באומרו: "הלא נאמר בפסוק כל הנשמה תהלל י-ה, ואומרים עכשיו הלל, על כן יכולים הכול לבוא. ויהיו כאן כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם". כלומר: אנשים העוסקים בעשיית המצות "בעבודתם", והמזמרים את ההלל "בדוכנם" והעומדים על גביהן מן הצד "במעמדם".

(מפי הרה"ח מוה"ר אברהם ווינפעלד ע"ה)

הסגולה נשארת

כ"ק מרן האדמו"ר הראשון מבאבוב זצ"ל הורה לחסיד אחד, ששאל אותו מה לעשות בי"ב חלות שקיבל ממרן הגה"ק מצאנז זצ"ל, שישרפן על טס של ברזל והאפר יניח אצלו. ובהגדה לפסח אגודת אזוב (אות ט') מובא בשם הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל הי"ד, שהדברי חיים בעצמו הורה כן. ועד"ז סיפר הגאון אבד"ק שטשאקאווא זצ"ל מהגה"ק משינאווא זי"ע, ואמר שאחר שנשרף אין בו דין חמץ אבל הסגולה נשארת בתוקפה, כי אין האור שולט בכוח רוחני.

מיכלא דממהימנותא

מתוך שיחת חיזוק שיצאה מפי כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל (רבי נפתלי צבי הלברשטאם מבאבוב זי"ע)

הדבר היה אחר מכירת חמץ עבור אלמנה גלמודה ומדוכאת-לב ל"ע, שאיחל לה האדמו"ר כדרכו, א כשר'ן און לוסטיגן יום טוב (חג כשר ושמח). פרצה האלמנה בבכי ושאלה, מאין תיקח שמחה ביו"ט? והשיב לה, שתשמח על שהיא זוכה לערוך סדר ולעשות נחת רוח להשי"ת במצוות הלילה. אמרה האשה בשיברון לב: מה שוות מצוותי, הלא אשה פשוטה אני. ענה לה הרבי זצ"ל: זה אינו כך, והזכיר הא דאיתא בספרים הקדושים, שכל אדם חייב להאמין בעצמו שעבודתו חשובה בעיני הקב"ה, והסביר בתוך דבריו, שחז"ל קורין את המצה בשם מאכל של אמונה (מיכלא דמהימנותא), ובא להורות שהאדם נוטל מצה שהוא מאכל מלא שמות הקודש, כמו שאמר פעם הרה"ק מצאנז זי"ע אחר הסדר, שמעיו מלאים שמות מהמצה והמרור, והאדם אוכל המצה, משום שעליו להאמין בעצמו, שראוי הוא שמצה זו תכנס בקרבו, משום שבזה מקיים מצוות ה' ומשלים תפקידה של מצת המצוה. והוסיף עוד דברי חיזוק לאלמנה, באומרו בדרך צחות, שבמכירת החמץ כבר מכרה לגוי גם את מכאוביה ושברון רוחה, אלא שתקפיד שלא תחזור לקנותם מן הגוי לאחר יום טוב. ואמרה האישה שנתחזקה ונתחייתה מדבריו.

חד גדיא צה"לי

את הסיפור דלהלן, שכל פרטיו אמת, כתב אלי ידידי הטוב ר' שלמה מילר "ותוכל לספרו לפני 'חד גדיא' לעורר המסובין":

בחורף 1980 הייתי טנקיסט בגדוד 126 שישב במישור אדומים.

מנחם בגין היה אז ראש ממשלה, והוא אמור היה להגיע לביקור ממלכתי בגדוד. אני הייתי במשמר הכבוד שעמד בדום מתוח על מנת לקבל את פניו.

המזכיר הצבאי של בגין אמר לשר הביטחון שבגין יגיע ב-10:00.

מטעמי זהירות, שר הביטחון אמר לרמטכ"ל שבגין יגיע ב-09:45.

מטעמי זהירות, הרמטכ"ל אמר לאלוף הפיקוד שבגין יגיע ב-09:30.

מטעמי זהירות, אלוף הפיקוד אמר למפקד האוגדה שבגין יגיע ב-09:15.

מטעמי זהירות, מפקד האוגדה אמר למפקד החטיבה שבגין יגיע ב-09:00.

מטעמי זהירות, מפקד החטיבה אמר למפקד הגדוד שבגין יגיע ב-08:45.

מטעמי זהירות, מפקד הגדוד אמר למפקד הפלוגה שבגין יגיע ב-08:30.

מטעמי זהירות, מפקד הפלוגה אמר למפקד המחלקה שבגין יגיע ב-08:15.

ואנחנו, הטנקיסטים הפשוטים, עמדנו רטובים (ירד גשם קל) מהשעה 08:00, מוכנים לקבל בכל שנייה את פניו של ראש הממשלה.

זו לדעתי (אולי) הסיבה מדוע אין אוכלים קטניות בפסח...

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

**נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net**

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il